

تحقیقی درباره انواع روشهای تدریس زبان انگلیسی برای مبتدیان

دکتر عبدالعظیم جعفری پارسا

مقدمه Introduction

قبل از این که به گفتگو درباره وسائلی مختلف و روش تدریس زبان بپردازیم، بی مناسبت نیست که به طور اجمال و خلاصه، با تکنیکها و اصول روشهای جدید آموزش و تغییراتی که به تدریج در این رشته پدید آمد آشنا شویم و از آنها یاد نماییم.

تکنیک و روشهای آموزش و فن تدریس از ابتدای قرن اخیر از نظر علمی پیشرفتهای چشمگیری داشته است که همگی ما شاهد پاره‌ای از این دگرگونی‌ها بوده‌ایم: نفوذ روانشناسی پرورشی و حسی در امر تربیت، و نظرات مربیان و راهنمایان بزرگ آموزشی و تربیتی باعث پدید آمدن علم جدیدی به نام «Psychopedagogy» گردید که بنیاد و ریشه روشهای تربیتی سنتی و کهنه را سخت متزلزل و نالستوار کرده است.

به طور کلی در امر آموزش، سه عامل اساسی همیشه مورد توجه روانشناسان و راهنمایان آموزشی قرار داشته است و این سه عامل عبارتند از:

۱. کودک یا دانش آموز Child
۲. روشهای تدریس و آموزش Methods
۳. مربی یا معلم Teacher

در متدهای سنتی و کهنه (Traditional) به آزادی عمل کودک و روحیه او کوچکترین توجهی مبذول نمی‌گردید. مربی یا معلم، آنچه می‌دانست با روشی یکنواخت و در قالب کلماتی خشک و بی‌روح بدون برانگیختن شوق و ذوق و علاقه کودک Child interest به او دیکته می‌کرد و دانش آموز، کورکورانه آنچه را از زبان آموزگار می‌شنید کم و بیش فرامی‌گرفت. در یک کلاس سنتی و قدیمی، دانش آموز جز با مطالبی که آموزگار به صورت تئوری برایش بازگو می‌کند با چیز

دیگری روبرو نیست. کتاب و جزوه و گفتار معلم تنها منبع کسب دانش و معلومات او می‌باشد. دانش‌آموزان نمی‌توانند از خود فعالیت و تحرکی داشته باشند. همکاری گروهی و تحقیق دسته‌جمعی وجود ندارد و عدم آزادی دانش‌آموز در کلاس و مقید بودن او به شنیدن مباحث یکنواخت و خسته‌کننده اغلب او را از درس و محیط تحصیلی بیزار و خسته می‌نماید. ژان ژاک روسو، J-Jack Rousseau برای اولین بار در تاریخ تعلیم و تربیت، آزادی کودک را امری ضروری و لازم دانست. روسو در کتاب مشهور خود امیل Emile که بین سالهای ۱۷۵۷-۱۷۶۰ میلادی به رشته تحریر درآورده - نظرات و انتقادات تربیتی ارزنده خود را به صورت رومان و داستانی جالب عرضه کرده است. گرچه بعضی از ایده‌های او قابل اجرا و عملی نبوده و در اجتماع زمان خویش با عکس العمل شدید مواجه گردیده است، لیکن دارای نکته‌های مثبت و مفید بی‌شماری است که مورد استقبال عده‌ای از متفکرین و پیشگامان بزرگ تربیتی چون Jhon. Dewey, C. Freinet, Edouard Claparede, Doctress Montossory, G. Kerschensteiner و غیره قرار گرفته که منجر به وجود آمدن روشهای جدید و مکتبهای نو تعلیم و تربیت جهان گردیده است. روسو طبیعت را برای کودک مهمترین و بهترین آموزگار و مربی می‌شناسد، و معتقد است که کودک در دامان طبیعت و در مراکز تربیتی خارج از محیط پر ازدحام شهر به خوبی می‌تواند با عوامل طبیعت و زندگی اطراف خویش آشنائی حاصل کند، و بدون دخالت معلم یا مربی فقط در اثر مشاهده و تجربه شخصی، (personal experience and observation) با آنچه که برای او ناشناس و بیگانه است آشنائی حاصل نماید، و به تدریج بر دانستیهای خویش بیفزاید^۱.

روسو، برای هر مرحله از زندگی کودک، آموزش بخصوص و معینی را توصیه می‌کند و به عقیده او آموزشی که به کودک عرضه می‌شود بایستی به مقتضای سن او و بر مبنای بازی و مشاهده (PLAYING AND OBSERVATION) قرار گیرد تا ذوق و علاقه کودک برانگیخته شود.^۲

در مراحل بعدی زندگی که بعد از ۱۲ سالگی است، کودک آمادگی بیشتری برای ادراک و فهمیدن مطالب مشکلتر و پیچیده‌تر خواهد داشت، و می‌تواند مطالب مختلف را آسانتر و بهتر مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد، یعنی از وضع egocentrism یا درونگرایی خارج می‌گردد و به مسائل و اشیاء با دید بازتر و بهتری می‌نگرد و آنها را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد.

ژان پیازه Jean piaget، روانشناس و محقق تربیتی معاصر، دوران کودکی را به سه دوره مختلف تقسیم نموده است که مادر مبحث مربوط به وسائل دیداری و شنیداری، «کودکان و تصاویر، (Childern and Images)» از آن یاد خواهیم کرد.

روشهای تدریس زبان

۱- متد مستقیم یا طبیعی (Direct-or-Natural Method)

کودک زبان مادری خود را با روش طبیعی و مستقیم فرامی‌گیرد؛ یعنی کلمات و جملات ساده‌ای که

مادر یا اطرافیان او برایش بازگو می‌کنند در مغزش نقش می‌بندد. چون کودک قادر است خیلی زود فرم‌بندی و طریق ساختن جملات ساده را بفهمد و به طور ناخودآگاه، دستور زبان را در خاطر بسپارد و در اندک مدتی هزارها جمله - نظیر آنچه شنیده است - بسازد و به زبان آورد و یا در صورت شنیدن معنای آن را درک نماید.^۳

آموختن یک زبان بیگانه به طریق مستقیم (Natural method) از زمانهای خیلی پیش مورد توجه کسانی که علاقه به آموختن و یاد گرفتن یک زبان خارجی داشته‌اند وجود داشته است. در این روش به هیچ‌وجه از کتاب و جزوه و دستور زبان استفاده نمی‌گردد. زبان مکالمه (oral) کمال اهمیت را داشته و زبان نوشتاری (Writing language) چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرد آموختن زبان با این روش به دو طریق صورت می‌گیرد: ۱. اعزام کودک یا دانش‌آموز به یک کشور خارجی و زندگی کردن در بین مردم آن سرزمین، مسلم است که در اثر مکالمه و گفت و شنود با افراد آن جامعه، بدون کمک گرفتن از کتابهای درسی یا کتاب لغت، پس از مدت کوتاهی آموزش زبان به طرز نیکو انجام می‌پذیرد. (امروز پانسیون کردن کودکان در کشورهای خارجی بسیار متداول است).

۲. استخدام معلم بیگانه زبان، که در محیط خانوادگی با کودک تماس دائمی داشته و هنگام صحبت کردن با کودک، زبان مادری او را مورد استفاده قرار نمی‌دهد و مسلم است که یادگیری زبان به طور مستقیم از زبان معلم صورت می‌گیرد. ولی بایستی متذکر شد که این روش فقط برای خانواده‌های بسیار ثروتمند و مرفه امکان‌پذیر است. (در قرن گذشته، عموم درباریان و طبقه متمول اروپائی به این طریق به فرزندان خود زبانهای مختلف را می‌آموختند).

در مدارس مهمی که با متد مستقیم و طبیعی تدریس می‌شود بیشتر سعی می‌گردد که شاگرد به اتکای خود و تجربیاتی که در اثر مشاهدات خود کسب می‌کند به کسب دانش بپردازد و به دانستیهای خود بیفزاید. در مدارس (فرنه Freinet) دانش‌آموزان با کار علمی، مثلاً گلکاری و کشت درخت به آسانی با انواع گلها و گیاهان و میوه‌ها آشنائی پیدا می‌کنند و به آسانی می‌توانند انواع بذرها را از یکدیگر تشخیص دهند. در صورتی که آموزش تئوری به کمک کتاب برای دانش‌آموزان تا حدی مشکل و خسته‌کننده خواهد بود. دانش‌آموزان با کار دسته جمعی و گروهی به ایجاد کانونهای مختلف هنری (مانند عکاسی، نقاشی و موسیقی و غیره) و کارگاههای صنعتی چون (آهنگری - نجاری - الکتریکی و غیره) همچنین کارهای چاپخانه و ایجاد روزنامه می‌پردازند؛ تمام این مراکز هنری و صنعتی در بالا بردن قوه یادگیری دانش‌آموزان و درک مطالب مختلف درسی کمک مؤثری خواهند نمود.

در این مدارس، دانش‌آموزان با تشکیل انتخابات داخلی و رأی عمومی دانش‌آموزان، رؤسا و مسئولین تشکیلات مختلف مدرسه خود را انتخاب می‌کنند و با تقلید از بزرگسالان^۴ و کسب تجربه و مهارتهای مختلف، خود را برای زندگی فردا در اجتماع خویش آماده می‌سازند.

به وجود آوردن چاپخانه و کارکردن دانش‌آموزان در چاپخانه مدرسه، نتایج مختلفی را به بار می‌آورد که ذیلاً فواید آن را یادآور می‌شویم:

۱. دانش‌آموزان با چیدن حروف و قرار دادن آنها کنار یکدیگر و دقت و تمرکز فکری که در این امر معطوف خواهند داشت؛ دقیقاً با ساختمان لغات و جملات، و نقش آنها آشنائی پیدا می‌کنند و در نتیجه درست نوشتن را با سرعت فرامی‌گیرند.

۲. چون کار دانش‌آموزان در چاپخانه برای آنها نوعی بازی و تقلید از بزرگسالان است، سطح یادگیری آنها به کمک چیدن حروف و جمله‌سازی به طور قابل ملاحظه‌ای بالا خواهد رفت شکل جملات و کلمات زودتر در مغز و حافظه آنها جای خواهد گرفت.

۳. این عمل علاوه بر این که جنبه آموزشی و سرگرمی برای دانش‌آموزان دارد همان‌گونه که قبلاً ذکر گردید برای عده‌ای از دانش‌آموزان که ناراحتیهای روانی و یا خانوادگی دارند، جنبه درمانی «Therapeutic» و کمکی نیز دارد؛ یعنی مربیان تربیتی از روی جملات و عباراتی که دانش‌آموز به طور آزاد و دلخواه چاپ می‌کند به عقده درونی او واقف می‌گردند، و این امر، کلیدی در مداوا و کمک به کودکان بیمار روانی است.^۵

نوعی تدریس زبان یا (خودیادگیری)

در مدارس «فرنه» Frienet دانش‌آموزان زبان مادری یا خارجی را با روش تبادل نامه و کارت پستال و یا تمبر با یکدیگر فرا می‌گیرند. دانش‌آموزان در هنگام ارسال تمبر یا کارت پستال برای یکدیگر مجبورند درباره عکسها و مناظری که در کارتها و تمبرهای مختلف متقوس است مطالبی را برای دوستان خود توضیح دهند و این امر باعث می‌شود که دانش‌آموزان برای کسب اطلاعات بیشتر درباره عکسها به منابع مختلف، و کتابخانه و آموزگاران خود مراجعه نمایند و در نتیجه علاوه بر این که سطح معلومات عمومی آنها بالا می‌رود، باعث می‌گردد که در نامه‌نگاری و جمله‌نویسی و درست‌نویسی نیز دقت کافی مبدول دارند و درصدد رفع نواقص و اشتباهات خود برآیند و در نامه‌هایی که از دوستان خارجی خود دریافت می‌دارند تعداد لغات و اصطلاحات جدید و بیشتری را فراگیرند.

انتقادی بر روش مستقیم و طبیعی (Direct and Natural Method)

در مدت زمانی که کودک زبان مادری خود را با سرعت و به طور مستقیم فرامی‌گیرد. این امر مدت‌ها مورد توجه زبان‌شناسان و روانشناسان قرار گرفته و به همین علت کوشش گردیده است که با به وجود آوردن و استفاده از امکانات و وسائل مختلف آموزشی از قبیل: وسائل دیداری و شنوایی، نظیر: ضبط صوت، لابراتورهای زبان، رادیو و تلویزیون و انواع تخته‌های تدریس (از قبیل تخته

ماهوتی و Over-head و غیره) اصل یادگیری زبان و تدریس آن را طبیعی تر و ساده تر کنند تا شاگردان بتوانند سریعتر و بهتر با زبان بیگانه آشنا شوند و حتی الامکان در این موارد به معلمان زبان توصیه گردیده است که لااقل چند هفته اول از به کار بردن هرگونه کتاب و یا نوشته‌ای در تدریس، خودداری کنند. در نظر اول در متدهای مستقیم تکیه عمده و اساسی، روی صحبت کردن و مکالمه است. دستور زبان تا حدی بر خلاف روشهای قدیمی^۶ اهمیت خود را در اینجا از دست می‌دهد و دانش آموز ضمن تمرینها و مکالمات به انواع جمله‌ها برخورد می‌کند و کم‌کم ضمن جملات گوناگون، زمانهای مختلف (حال، گذشته و آینده) و همچنین جملات مثبت و منفی، و سنوالی و غیره را در ضمن تمرین فرا می‌گیرد.

در سالهای جنگ بین‌الملل دوم، افسران و سربازان ارتش آمریکا به علت مأموریتهای جنگی و عزیمت به کشورهای مختلف جهان احتیاج مبرمی به یادگیری زبانهای مختلف خارجی پیدا کردند و ارتش آمریکا از روانشناسان و زبانشناسان در این باره کمک طلبید، با فعالیت روانشناسان «رفتارگرا» (Behaviorist) نظیر اسکینر Skinner و شاگردانش، انقلابی در امر تدریس به وجود آمد. آزمایشات مختلف اسکینر روی کبوتر و موشهای سفید، و استفاده از تئوری شرطی کردن پاولف، فیزیولوژیست روس، (تحریک - پاسخ - پاداش)، سطح، یادگیری در حیوانات مزبور را افزایش داد و براساس همین تئوری، اجرای این فرمول را بر روی دانش‌آموزان و به طور کلی مغز انسانی قابل اجرا دانست.^۷ اسکینر و گروهش ماشینهای تدریس را که روانشناس آمریکائی، س. ل. پرسی S.L.PRESSY اختراع کرده بود و خود از اهمیت آن مطلع نبود تکمیل کرد که مورد استقبال تعداد زیادی از مؤسسات آموزشی آمریکا و جهان قرار گرفت.

فرضیه انعکاس شرطی (Conditioning) در لابراتور زبان و متدهای تدریس دیداری و

شنیداری (Audio-Visual, Audio-Oral)

قبل از آنکه درباره وسایل آموزشی زبان، از قبیل لابراتور زبان و متد Audio-Oral و شنیداری و دیداری Audio-Visual سخنی به میان آوریم، بهتر این است که ابتدا درباره شرطی کردن تئوری رفتارگرایان در آموزش به طور کلی سخنی به میان آوریم.

۱- انعکاس شرطی پاولف

برای درک آسان تئوری رفتارگرایان و طرفداران اسکینر لازم است که ابتدا تئوری پاولف را مورد مطالعه قرار دهیم. می‌دانیم که غده بزاقی انسان و بعضی حیوانات چون سگ، در مقابل رؤیت بعضی از مواد غذایی ناگهان شروع به ترشح می‌نمایند.

حال اگر قبل از غذا دادن به یک سگ گرسنه، زنگی را به صدا درآوریم و پس از آن به سگ غذا

دهیم، طبیعی است که سگ به محض دیدن غذا، بزاق دهانش ترشح می‌گردد و اگر این عمل چندین مرتبه تکرار شود، زمانی خواهد رسید که بزاق حیوان به محض شنیدن صدای زنگ و بدون رؤیت غذا ترشح خواهد کرد. این آزمایش که ابتدا پاولف آن را انجام داد گرچه به ظاهر ساده و پیش پا افتاده به نظر می‌آید، ولی سبب به وجود آمدن تئوریهای مختلفی در امر یادگیری و آموزش گردید.

انعکاس (Reflex) چیست؟

بنابر تعریف پاولف، انعکاس عبارت از عکس‌العملی است که اندام زنده در مقابل دنیای خارج از خود بروز می‌دهد. یا به عبارت دیگر، انعکاس عبارت است از پاسخ به عکس‌العمل اندام زنده در مقابل تحریک محیط زندگی خویش.

۲- شرطی شدن ابزاری Instrumental یا نوع دوم

اسکینر و شاگردانش، با آزمایشهای مختلفی که روی موش سفید و کبوتر انجام دادند در حقیقت، دنباله تجربیات پاولف را دنبال کردند. و به این نتیجه رسیدند که سطح یادگیری را می‌توان با انگیزه و تحریک‌های مختلف در حیوان و انسان بالا برد و آن را سریعتر کرد. روانشناس آمریکایی تعدادی موش و کبوتر را در جعبه‌های مخصوصی که در روانشناسی جانوری به Skinner Box مشهور است و به وسایل الکتریکی (مانند ایجاد ضربه، شوک الکتریکی، تولید صدا)، مکانیکی (چون اهرم مخصوص)، شیمیایی (مانند رنگ‌های مختلف و تولید بوهای شیمیایی) مجهز است قرار داد. در داخل این جعبه منحصراً دو ظرف کوچک مخصوص، جهت نگهداری آب و غذای حیوان، و یک اهرم مخصوص قرار دارد که از خارج جعبه به وسیله لوله‌ای می‌توان در ظرفها آب و غذا وارد کرد. حیوان گرسنه را درون جعبه می‌گذارند، ابتدا به سرعت به تکاپو و جستجو می‌افتد، تمام طول و عرض و ارتفاع جعبه را جستجو می‌کند و سر می‌زند و بر حسب اتفاق اهرم درون جعبه را فشار می‌دهد و در نتیجه، گلوله کوچک غذا به درون ظرف خالی می‌افتد و چون آن را می‌خورد بار دیگر به تکاپو برمی‌خیزد، و بالاخره باز بر حسب تصادف اهرم را می‌کشد و بار دیگر پاداش خود را - که همان گلوله غذایی است - دریافت می‌دارد و تکرار این عمل باعث می‌شود که حیوان دریابد که برای دست یافتن به غذا بایستی اهرم را فشار دهد. کبوتر گرسنه نیز برای دریافت دانه چنانچه بر حسب تصادف به پنجره‌ای که درون جعبه قرار دارد نوک بزند یک دانه ذرت در درون ظرف غذایش می‌افتد و پس از آن به تعداد نوک‌هایی که به پنجره می‌زند، دانه دریافت می‌دارد و از این پاداش، حیوان می‌فهمد که تنها راه دریافت دانه نوک زدن به پنجره است و بس. اسکینر با این آزمایشها چنین نتیجه گرفت که حیوان در ابتدا بر حسب تصادف اهرم درون جعبه را فشار داده است؛ لیکن پس از اندک مدتی، فشار اهرم از طرف حیوان صرفاً برای دست‌یابی به مواد غذایی است، یعنی، عامل گرسنگی - که برای حیوان انگیزه و محرکی است - باعث می‌شود که حیوان عکس‌العملی - که همان فشار دادن

اهرم است. از خود نشان دهد و در مقابل، پاداش خود را - که همان موادغذائی است - دریافت دارد و چنانچه به جای اهرم، کار دیگری را به غلط انجام دهد پاداشی دریافت نخواهد کرد و اسکینر این نوع شرطی کردن حیوان را نوع دوم یا Instrumental نام نهاد.

اسکینر معتقد است که در انسان نیز شرطی شدن ابزاری، نقش مهمی را بازی می کند، اما تظاهر آن در انسان پیچیده تر و غامض تر از حیوانات می باشد. سطح یادگیری در انسان را نیز می توان مانند حیوانات مورد آزمایش، با شرطی کردن بالا برد و براساس این تئوری ماشینهای تدریس «Teaching Machines» و لابراتوار زبان و متدهای دیداری و شنیداری Audio-Oral به وجود آمده است. به علت گران بودن ماشینهای تدریس که براساس تئوری Stimo-Response, Reinforcement درست شده اند، نظیر آنها متدهای یادگیری برنامه ای Learning Programmed Methods را روی کاغذ و به صورت کتابهای مختلف درسی نیز به وجود آورده اند که امروز هم مورد استفاده تعداد زیادی از مؤسسات فرهنگی و مدارس جهان است. امروزه دیسک های آموزشی کامپیوترها نقش مهمی در تدریس بازی می نمایند.

روشهای «دیداری و شنیداری» (Audio-Visual)

در کنفرانس بین المللی که در سپتامبر ۱۹۶۵ در تهران، با شرکت تعداد زیادی از کشورهای جهان تشکیل گردید لزوم تدریس با متدهای سمعی و بصری، و به طور کلی آموزش با وسائل دیداری و شنیداری مورد تأیید شرکت کنندگان کنگره قرار گرفت، زیرا همان طور که قبلاً اشاره گردید تصویر عامل مؤثری در یادگیری و آموزش است. امروز تدریس زبان برای نوآموزان زبانهای خارجی به وسیله روش دیداری و شنیداری در اغلب کشورهای جهان اشاعه یافته است و عده زیادی از روانشناسان و زبانشناسان درباره تأثیر این روش در یادگیری اطفال و بزرگسالان تحقیقات متوالی انجام داده اند و به طور کلی لوزام و تکنیک این روش عبارتند از: فیلم ناطق، ویدیو، فیلم گنگ (صامت) اسلاید، به انضمام یک ضبط صوت. امروزه تلویزیون با مدار بسته و باز، در امر آموزش نقش بزرگی را ایفا می کند. قبل از این که به تشریح وسائل دیداری و شنیداری و طرز کار با آنها بپردازیم، لازم است که نقش تصویر، و کاربرد آن را در یادگیری کودکان و بزرگسالان، از دیدة روانشناسان مورد نظر و بررسی قرار دهیم.

کودک و تصویر (Child and Images)

از تجزیه و تحلیل تصاویر مختلفی که روانشناسان کودک در مقابل کودکان قرار داده اند، چنین برآمده است که کودکان تا سن ۵ سالگی خودگرا یا egocentric هستند. در این دوره از زندگی، کودک در حال بی خبری از دنیای خارج خویش است و اشیاء و محیط اطراف خویش را با غریزه

کودکانه خویش می‌نگرد. در این سن، تصویر وسیله ارتباط Communication نیست؛ بلکه تنها وسیله‌ای برای سرگرمی و بازی است. مطالعات مختلفی که روی نقاشیهای کودکان انجام گرفته این حقیقت را مسلم کرده است. کودک ۷-۶ ساله قادر نیست که اشیاء و تصاویر را به یکدیگر مربوط سازد و از مجموع آنها معنی و مفهومی درست و کامل بسازد، ممکن است تا حدی تک تک تصاویر را بشناسد و درک کند، اما از تجزیه و تحلیل و تفسیر آن عاجز است. این اشکال و عدم توانایی درک و تفسیر تصاویر در ابتدای ورود به دبستان برای آموزگاران آنها همیشه مشکلاتی به وجود می‌آورد.

۲- مرحله ۹-۱۰ سالگی

در این سن کودک سعی می‌کند که خود را از حال خودگرائی کودکانه و ارهاند و در مقابل تصویر سعی می‌کند که آنها را به یکدیگر ارتباط دهد و مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. در این سن کودک پایه ادراک خود را بنا می‌نهد و تصویر و اشکال در آموزش و زود یادگیری او مؤثر واقع می‌شوند.

۳- مرحله ۱۱-۱۲ سالگی

در این مرحله، کودک به بزرگسالان می‌پیوندد و در مقابل تصاویر، آنها را با دلیل و برهان مورد مطالعه و تفسیر قرار می‌دهد، تصویر دیگر برای او وسیله ارتباط می‌گردد اما هنوز تمام مشکلات و مسائل برای او قابل حل نمی‌باشد، چون بعضی از تصاویر از لحاظ رسانیدن معنی (Signification) گنگ و نامفهوم است، ولی بایستی این اصل مسلم را در نظر گرفت که تصویر در قوه یادگیری بسیار مؤثر است و نقش آن در خاطره کودک بسرعت منعکس می‌گردد.^۸

به طور کلی وسائل مختلفی که در تدریس دیداری و شنوایی به کار می‌رود عبارتند از:

- ۱- ضبط صوت با لبه دویل به انضمام نوارهای درسی که مدرسه آن را می‌خرد.
- ۲- وجود یک یا دو بلندگو که جملات و مطالب را در کلاس پخش می‌کند.
- ۳- یک پروژکتور، ویژه نمایش اسلاید و فیلمهای ثابت رنگی.
- ۴- یک دستگاه علامت انداز یا فلش افکن که معمولاً به شکل هفت تیر ولی بزرگتر از آن است به وسیله آن معلم می‌تواند علایمی از قبیل فلش و دایره و غیره را روی پرده بیندازد و معلم را در توضیح قسمتی از تصاویر بالا کمک می‌نماید.
- ۵- بدیهی است که اتاق یا سالن درسی بایستی دارای پرده‌های ضخیم باشد تا مانع از ورود نور شدید گردد و تصاویر منعکس شده روی پرده واضحتر و بهتر نمایش داده شود.
- ۶- یک پرده سفید یا اکران برای نمایش فیلم و اسلاید.
- ۷- یک لابراتوار سبک، مرکب از ۱۲ کابین یا اتاقک به انضمام میز کنترل را می‌توان در صورت امکان به این وسائل افزود.

در هر کابین، یک ضبط صوت به انضمام یک میکروفن و بلندگو تعبیه شده و دیواره اتاقها و سقف آن از پارچه یا چرم مصنوعی پوشانیده شده است تا مانع از انعکاس صدا در اتاق شود. از میز

کنترل می‌توان تمام اتاقکها و نواری را که روی دستگاه ضبط صوت قرار گرفته است و شاگردان مشغول کار با آن هستند مورد امتحان و آزمایش قرار داد و در صورت لزوم شاگرد را تحت نظر و کنترل گرفت.

طرز کار در اتاقک لابراتوار

هر اتاقک با دیواره‌ای از اتاق مجاور جدا می‌شود و دانش آموز پس از این که در مقابل ضبط صوت قرار گرفت می‌تواند مستقیماً و به تنهایی به کار مشغول شود. یک گوشی را که معمولاً به دیواره اتاقک و یا کنار ضبط صوت آویزان است بر گوش می‌گذارد و با فشار دکمه (Start) به شنیدن نوار درسی خویش مشغول می‌شود. تکنیسین یا معلم قبلاً نوارها را منظم و مرتب می‌کند.

لابراتوار زبان در حقیقت، چیزی غیر از یک فرستنده (معلم و صدای او در نوار) و گیرنده (دانش آموز) نیست و برنامه آن قبلاً تهیه و آماده گردیده است. از برنامه‌های مهمی که می‌توان نام برد تمرینهای Audio-Oral یا Structural است.

Pattern Drills در متد Audio-Oral شهرت بسزائی دارد. به طور کلی، یک Drill تمرینی است شفاهی که در آن چهار مرحله مختلف را می‌توان تشخیص داد.

الف - جمله نمونه که ممکن است به دنبال آن تحریک Stimulus وجود داشته باشد یا نداشته باشد.

ب - چند لحظه سکوت برای شنیدن پاسخ.

ج - پاسخ درست و لازم.

د - چند لحظه سکوت، برای تکرار پاسخ درست.

برای ساختن تمرین‌های Drills از تئوری شرطی شدن (تحریک - پاسخ - پاداش) استفاده گردیده است و به طور کلی در آنها چهار اصل اساسی زیر مراعات می‌گردد:

- گوش دادن - درک مطالب و بالاتر از همه صحبت و مکالمه.

- تمرینهای شفاهی - تکرار و جانشین‌سازی Substitute و تغییر دادن کلمات موجود در جمله.

- مقایسه زبان مادری با زبان بیگانه‌ای که در حال آموختن آن هستند.

برای کلیه دانش‌آموزان زبان خارجی، تمرینهای کتبی و ترجمه برای مدتی محدود و حداقل هفته‌های اول ممنوع گردیده است.

تمرین‌های لابراتوارهای زبان و طرح و برنامه ریزی آن برای دانش‌آموزان و دانشجویان کمال اهمیت را دارا می‌باشد. به وسیله لابراتوار زبان می‌توان طریق صحیح فونتیک، گرامر و به طور کلی، انواع نکاتی که در آموختن یک زبان خارجی - وارد لزوم است به دانش‌آموزان آموخت. تمرین‌های لابراتوار ممکن است به صورت جانشین نمودن Pattern Drills یک یا چند لغت به جای کلمات

دیگر در یک جمله طرح‌ریزی کرد. در این صورت دانش‌آموزان به جمله نمونه و مدل Pattern گوش فرا می‌دهند و سپس آن را تکرار می‌کنند. آنگاه بایستی کلمه یا لغات جدیدی را که بجای تحریک یا Stimulus قرار می‌گیرد جانشین لغات یا کلمات دیگری که در جمله اول وجود دارند بنمایند و مجدداً آن را به طور صحیح تکرار نمایند. لازم به یادآوری است که در این تمرینها دانش‌آموز مجبور است که به دقت به نوار گوش فرا دهد و حواصی خود را کاملاً متمرکز سازد و به همین علت در یادگیری او این تمرکز حواس و دقت مؤثر خواهد بود.

به عنوان مثال در اینجا یک تمرین Drill را یادآور می‌شویم.

جمله نمونه	I've Isot my way.
تکرار دانش‌آموز	I've Isot my way.
کلمه Stimulus	Watch.
پاسخ دانش‌آموز	I've Isot my Watch
پاسخ درست	I've Isot my Watch
کلمه Stimulus	Car.
پاسخ دانش‌آموز	I've Isot my car.
پاسخ درست	I've Isot my car.
کلمه Stimulus	Cat
پاسخ دانش‌آموز	I've Isot my cat.
پاسخ صحیح	I've Isot my cat.
کلمه Stimulus	Umbrella
پاسخ دانش‌آموز	I've Isot my umbrella.
پاسخ صحیح	I've Isot my umbrella.etc.

به این ترتیب، می‌توان دانش‌آموز یا دانشجو را با لغات و ساختمان‌های جملات زبان انگلیسی آشنا کرد و در اثر تکرار جملات و تمرکز حواس و دقتی که در این کار مبذول دارد یادگیری بهتر و سریعتری امکان‌پذیر خواهد بود.

در بعضی از لابراتوارها می‌توان از شکل و تصاویر به وسیله تلویزیون مدار بسته یا به کمک اسلاید و فیلم در آموزش زبان استفاده کرد و به جای Stimulus از اشکال آنها بهره گرفت؛ مثلاً در تمرین گذشته به ترتیب می‌توان تصاویر ساعت مچی، اتومبیل، گربه، چتر و غیره را به دانش‌آموزان نشان داد تا دانش‌آموزان عمل جانشینی را به آسانی انجام دهند. در اینجا تصویر، نقش لغت و کلمه را بازی می‌کند و به همان اندازه نیز از لحاظ دستوری و گرامری نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ مثلاً تصویر را می‌توان نماینده جنسیت یا تعداد قرار داد.

در روشهای Audio-Oral سعی می‌شود که ماهیت طبیعی بودن یادگیری زبان حفظ شود و در این روش سه اصل مهم مورد توجه می‌باشد:

- ۱- درک شفاهی مطالب با گوش دادن
- ۲- بیان آن به صورت شفاهی با تکرار جملات.
- ۳- درک و مقایسه بین زبان مادری و زبان بیگانه

تمرینهای Audio-Oral به صورت منظم و سیستماتیک انجام می‌گیرد و دخالت معلم در کار شاگردان کمتر مورد لزوم قرار می‌گیرد. امروزه تکنیک Audio-Oral در تدریس زبانهای خارجی در تمام کشورهای جهان اهمیت بسزائی پیدا کرده است.^۹ و در تمام کلاسهای زبان کشورهای اروپای غربی و امریکا، تمرینهای Oral با کمک لابراتوار و یا یک ضبط صوت ساده در کلاس انجام می‌گیرد.

انواع لابراتوارهای زبان

به طور کلی لابراتوارهای زبان را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

۱. لابراتواری که در آن منحصراً می‌توان از طریق گوشی و یا بلندگوهائی که در محللهای مختلف نصب گردیده است به صدا گوش داد و شاگرد دور از سروصدای خارج به طور انفرادی و تنها در اتاقک به شنیدن نوار بپردازد.

عمل شنیدن به طور یقین نقش بسیار مهمی را در درک سیستم فونتیک و تشخیص آهنگهای مختلف کلمات بازی می‌کند، مثلاً در شروع تمرینهای فونتیک شاگرد ممکن است که نتواند اختلاف آهنگ و تلفظ بعضی از کلمات را تشخیص دهد. برای مثال تمرین زیر را یادآور می‌شویم:

She's walking / She's talking

It's a long day / It's a long bay

Turn it again / Burn it again

Look at the ramp / Look at the lamp

This is a brick / This is a trick

ولی پس از اندک دقت و توجه و گوش دادن مکرر، شاگرد در اتاقک لابراتوار قادر خواهد بود که به سهولت اختلاف آهنگها را درک کند و با ملودی کلمات زبان انگلیسی آشنا شود. برای درک و فهم یک قطعه شعر و یا یک قطعه نثر، شنیدن آن به طور مکرر از نوار بهترین وسیله برای یادگیری و حفظ نمودن آن قطعه به طریق صحیح و درست خواهد بود.

اگر از لحاظ روانشناسی نیز لابراتوار زبان را مورد بررسی قرار دهیم، به خوبی مزایای زیر را تشخیص می‌دهیم:

الف. چون کارِ هریک از دانش‌آموزان در اتاقک مستقل و انفرادی است، هرکس می‌تواند بدون دخالت در کارِ دیگری به شنیدن و پاسخ دادن به سئوالات و تکرارِ جملاتِ تمرینها بپردازد، و معلم نیز از میز کنترل می‌تواند در موقع لزوم هریک از آنها را به طور انفرادی تحت کنترل و مراقبت قرار دهد.

ب. ممکن است که بین عده‌ای از دانش‌آموزان بعضی از آنها کم‌رو و خجالتی باشند؛ در این صورت خجالت مانع از آن می‌گردد که در مقابل سایر همکلاسان خود لب به سخن بگشایند و یا به تکرار جملات بپردازند و به همین علت اغلب در درس خود عقب می‌افتند و تنبل می‌شوند. لیکن در لابراتوار، این قبیل شاگردان چون خود را تنها حس می‌کنند و کس دیگری را در کنار خود نمی‌بینند، بدون ناراحتی و احساس ضعف و دغدغه خاطر به پاسخ جملات و تکرار لغات می‌پردازند، و در اندک مدتی پیشرفت قابل ملاحظه‌ای در آنها پدید می‌آید.

۲. لابراتوار سبک، مخصوص شنیدن و پاسخ دادن

این لابراتوار مرکب از یک میز کنترل و ارتباط داخلی با تمام اتاقکها است و هر اتاقک به یک ضبط صوت دو لبه مجهز است. با این لابراتوار می‌توان کارهای زیر را انجام داد:

الف: تعداد (n) نفر می‌توانند به وسیله گوشی به شنیدن مشغول شوند.

ب: ایجاد ارتباط بین معلم (از میز کنترل) و هریک از شاگردان امکان‌پذیر است.

ج: تدریس با لبه پایین نوار یا ضبط صوت دیگری امکان‌پذیر است.

۳. لابراتوار سنگین

شامل یک میز کنترل و فرمان و ارتباط داخلی. داخلی هر اتاقک، یک ضبط صوت دو لبه، یک میکروفن و جانی برای گرام و رادیو، و یک ضبط صوت دیگر وجود دارد و بخوبی می‌توان یک کپی از کار اصلی را روی لبه بالا ضبط کرد و به کمک گرام و رادیو می‌توان صدای هنرمندان و هنرپیشگان را ضبط نمود و سپس شاگردان می‌توانند به صدای اصلی هنرمندان گوش فرا دهند و به تکرار و تقلید صدای آنها بپردازند. (امروزه فیلم‌های آموزشی ویدیو نقش ارزنده‌ای در لابراتوارهای زبان بازی می‌نمایند).

نمونه‌ای از تدریس زبان انگلیسی در لابراتوار زبان

در کلاسهای پیشرفته و دانشگاه، استاد یا معلم زبان می‌تواند با استفاده از یک ضبط صوت و یا در لابراتوار زبان عملاً دانشجویان را با سیستم فونتیک زبان انگلیسی آشنا سازد. اکنون نمونه‌ای از تدریس فونتیک و گرامر را که می‌توان به وسیله ضبط صوت یا در لابراتوار زبان انجام داد تشریح

می‌کنیم:

دانشجویان در کلاس یا در داخل اتاقکهای لابراتور دو فرم چاپ شده دریافت می‌دارند؛ روی صفحه اول به کمک الفبای فونیتیک متجاوز از ۲۵ تا ۳۰ جمله نوشته شده است، لیکن حروف Vowels کلمات برافشته شده و جای آنها خالی و سفید است. صفحه دوم که مخصوص گرامر و تجزیه جملات است به قسمتهای مختلفی جدول بندی گردیده است. مثلاً هر جدول شامل افعال کمکی **must, will, shall, have, can, Be** و غیره می‌باشد.

اکنون دانشجویان با فشار دکمه Start به جملاتی که از نوار پخش می‌شود به دقت گوش فرامی‌دهند و با شنیدن هر جمله بایستی تلفظ صحیح کلماتی را که شنیده‌اند در صفحه اول بنویسند و با این ترتیب تا آخرین جمله کار خود را ادامه دهند.

سپس در صفحه دوم - که مخصوص تجزیه جمله از لحاظ دستوری است - بایستی در هر ستون با پاسخهایی که خواسته شده است جواب داد؛ مثلاً چنانچه جمله‌ای «مثبت» **Affirmative** باشد، علامت «Aff» را در مقابل شماره هر جمله و در ستون مخصوص به خود می‌نویسند. و اگر جمله **Negative** باشد، علامت «Neg» را در مقابل شماره جمله مربوطه می‌نویسند. چنانچه فعل این جمله به صورت خلاصه **Abbreviation** ذکر شده باشد کلمه **Brief** و یا کلمه **Complete** را در صورت کامل بودن فعل جمله در محل مخصوص اضافه می‌کنند. این روش و متد تدریس را می‌توان در مورد انواع جملات سئوالی منفی - زمان گذشته و آینده و حال و یا نقل قول و **Passive, Active** نیز مورد استفاده قرار داد.

این متد را می‌توان در مورد شاگردان تقسیم شده به گروههای مختلف نیز اجرا نمود.

تابلوهای ماهوتی یا نمدی

انسان علاوه بر صحبت کردن و ادای کلام با وسایل دیگری نیز می‌تواند با هموعان خود ارتباط برقرار کند و منظور خود را به آنها بفهماند. قبل از هرچیز لازم است درباره ارتباط **Communication** و انواع آن کمی صحبت کنیم.

برای این که بین دو شخص یا دو گروه ارتباط برقرار شود بایستی یک خبر (**Message**) از طرف گوینده یا فرستنده (**Emetteur** یا **Transmitter**) به شنونده یا گیرنده (**Recepteur-Receiver**) ارسال شود. خبر بایستی به صورت سیستم علائم یا **Code** درآید که می‌توان آن را به جای زبان یا کلام تلقی نمود. انسان می‌تواند با کدهای مختلف چون زبان نوشتاری و زبان شفاهی و زبان فنی (چون زبان ماشینهای الکترونیک یا کامپیوتر) و هم چنین با لهجه‌های مختلف محلی با دیگران ارتباط برقرار کند.

کلام دارای یک **Code** منظم در دو قسمت مختلف است: اول - قسمت الفبایی یا (**Alphabetic**)

دوم - قسمت گرامری و دستوری (شامل گروه اسمی و فعلی در یک جمله).
 ارتباط (Communication) یک عمل ویژه انسان نیست، بلکه بدون شک نزد حیوانات مختلف نیز وجود دارد. کارل وُن فریش Karl Von Frisch حشره‌شناس آلمانی ارتباط زنبورهای عسل را - که در هنگام پرواز با یکدیگر برقرار می‌سازند - کشف کرد. زنبور عسل در هنگام پرواز حرکات رقص مانند به شکل ∞ انجام می‌دهد که با این حرکات ارتباط خود را با سایر هم‌نوعان حفظ می‌کند و همچنین فاصله خود از کندوی عسل و یا محل گلها را تشخیص می‌دهد. در هنگام رقص با تابش آفتاب بر روی شکم او زاویه‌ای که بایستی برای پرواز و رسیدن به کندو اختیار کند درک می‌نماید، و به دیگر زنبوران نیز نمایش می‌دهد. به طور کلی در هنگام پرواز از کندو و بالعکس با حرکات رقص خود خبرهای زیر را انتقال می‌دهد:

الف. نوع ماده غذایی.

ب. فاصله تا کندو یا محل گل.

ج. جهت و زاویه پرواز.

د. مقدار ماده غذایی^{۱۰}

انسان نیز علاوه بر صحبت کردن و سخن گفتن که عامل اصلی ارتباط است با وسایل دیگری همچون ژست و حرکات دست و صورت و یا علائم قراردادی (مانند علائم راهنمایی و رانندگی و راه آهن و هواپیماها و کشتیها) می‌تواند با دیگران ارتباط برقرار کند و منظور خود را به آنها بفهماند. در آموزش زبان، از علائم و نشانه‌های قراردادی و همچنین آدمکها و شکل‌های مقوایی، اشیاء و حیوانات و درختان و غیره، می‌توان بخوبی برای یادگیری دانش آموزان، کمال استفاده را کرد. دیدار اشیاء و امکان تغییر وضع قرار گرفتن آنها روی تابلوی ماهوتی معنی جمله (خبر یا پیامی) را که معلم یا نواز ضبط صوت بیان کرده است ساده و قابل تفهیم می‌کند. چون هریک از شکل‌های مقوایی، معرف و مترجم لغات و کلمات زبان بیگانه خواهد بود و نوآموز زبان همان‌طور که به مطلبی با ایما و اشاره یا ژست صورت و دست پی می‌برد به کمک تابلوی ماهوتی نیز به بهترین صورتی به جملات زبان بیگانه (مثلاً زبان انگلیسی) آشنائی پیدا می‌کند.

به طور کلی اشکال و آدمکهای تابلو ماهوتی شامل سه دسته مختلفند:

- ۱- اشکال و آدمکها که معرف شخصیتها و ویژگی‌های اشخاص و حیوانات و اشیاء هستند.
- ۲- علامات قراردادی که حاوی اطلاعات فوق‌العاده زمانی (امروز - فردا - دیروز و غیره) هستند و اغلب کامل‌کننده گروه اول و سوم می‌باشند.
- ۳- کارت هائی که روی آنها کلمات و حروفی از قبیل (-ing-ed-s) نوشته شده است و برای نمایش حالات فعلی جمله به کار می‌رود.

چنانچه بخواهیم شیوه کار با کارتهای تابلو ماهوتی: مثلاً جملات زیر

Ali is standing in front of the door.

Ali is standing behind the table.

را به دانش آموزان نمایش دهیم، می توان از کارتها به طریقی استفاده کرد که ابتدا شکل یا تصویر «علی» در جلو در اتاق قرار داده شود و پس از جابه جایی شکلها، کارت علی را در پشت میز قرار داد و چندین بار هر جمله برای دانش آموزان تکرار شود و به همین طریق با کمک تصویرهای مختلف و جابه جایی آنها جملات دیگری به دانش آموزان گفته شود.

برتری و مزیت استفاده از آدمکها و اشکال مختلف در این است که با تغییر و جابجائی آدمکها و اشیاء و تکرار جملات مناسب، نو آموز زبان انگلیسی آسانتر می تواند کلمات و جملات انگلیسی را بفهمد بدون اینکه به زبان فارسی یا زبان مادری او ترجمه شود.

تئوری شرطی شدن در روش آموزش دیداری و شنیداری

پاولف در آزمایشهای انعکاس شرطی سگ از کلمات و حروف نیز استفاده کرد و به همان نتیجه رسید که مثلاً به صدا در آوردن زنگ یا روشن کردن چراغ قرمز سبب می شد و طبق نظریه رفتارگرایان، ژان گنو Jean Guenot استاد زبان انگلیسی و مؤسس روشهای دیداری و شنیداری کشور فرانسه در شرطی شدن سمعی و بصری شاگرد در حالی که به جمله ای که ضبط صوت پخش می کند گوش فرامی دهد تصویر مربوطه همانند نور قرمز در آزمایش پاولف عکس العملی ذهنی در شاگرد به وجود می آورد و کم کم در اثر عادت، به آسانی در مقابل تصاویری که قبلاً دیده، جملاتی را که شنیده است به خاطر می آورد و می تواند آنها را بر زبان آورد.

در این روش برای هر جمله می توان چهار مرحله مختلف قائل گردید:

۱- پروژکتور تصویر را نشان می دهد.

۲- ضبط صوت جمله را پخش می کند.

۳- معلم جمله را تکرار می کند.

۴- شاگرد جمله را تقلید و تکرار می کند.

در اثر تکرار دیدار تصویر و شنیدن صدا، حالت شرطی شدن به وجود می آید که چنانچه صدای نوار قطع شود، شاگرد به محض دیدار تصویر، در اثر انعکاس شرطی، می تواند جمله مربوطه را به خاطر آورد و بر زبان جاری سازد. به طور خلاصه، چهار مرحله ذکر شده را می توان به صورت زیر نمایش داد:

۱- تصویر (محرک شرطی)

۲- تلفظ دانش آموز (پاسخ شرطی)

۳- تکرار کردن معلم (پاداش)

۴- تکرار کردن مجدد شاگرد

اصول کار در آموزش دیداری و شنیداری زبان

به طور کلی در تدریس دیداری و شنیداری می توان ۵ مرحله مختلف را ذکر کرد:

مرحله اول (۵ دقیقه):

نشان دادن ۵ یا ۶ و حداکثر ۸ اسلاید، به همراهی پخش صدای اصلی که به وسیله ضبط صوت برای شاگردان انجام می گیرد. بین پخش هر جمله، چند لحظه سکوت و مکث وجود دارد که تصویر بعدی روی پرده قرار بگیرد.

مرحله دوم (۱۵-۲۰ دقیقه):

تفسیر و معنی لغات و عبارات مشکل و سؤال و جوابهایی که در این مورد تهیه شده است.

مرحله سوم (۵ دقیقه):

گوش دادن برای بار دوم به جملات نوار، همراه پخش تصاویر و توضیحات لغات، و همچنین دعوت دانش آموزان برای به خاطر سپردن آنها. در این عمل، کار معلم را در تکرار بعدی درس آسانتر خواهد ساخت.

مرحله چهارم (۲۰ دقیقه):

گفتگو در اطراف درس و در صورت لزوم، نشان دادن دو یا سه تصویر مربوطه.

مرحله پنجم (۱۰-۱۵ دقیقه):

بهره برداری و نتیجه گیری.

در این مرحله، می توان با موضوعات مختلف از قبیل بحث گرامری ساده در موضوع درس یا دیکته به وسیله پخش از نوار پرداخت. معمولاً پس از هر ساعت درس، دانش آموزان نیم ساعت هم در لابراتوار زبان به شنیدن و تکرار درس قبل خود می پردازند.

آموزش به وسیله روشهای دیداری و شنیداری، معمولاً بسیار ساده است، و اغلب داستان و سوژه درس درباره موضوعات روزمره زندگی تهیه می گردد و برای دوره دبیرستان قابل استفاده و مفید خواهد بود. هدف اصلی آموزش دیداری و شنیداری آموزش یک زبان مصطلح و روزمره و بالابردن سطح یادگیری دانش آموزان طریق مشاهده عینی و شنوایی با دقت و توجه خاصی که وی در به خاطر سپردن لغات و جملات به کار برده است، می باشد. کتابها و فیلمهای مختلفی در کشورهای اروپائی و امریکا برای تدریس دیداری و شنیداری تهیه گردیده و مورد استفاده عموم معلمان متخصص این فن قرار گرفته است. امروزه بیش از ۵۰ درصد نوآموزان زبانهای مختلف، به طریق روش دیداری و شنیداری تدریس می شوند:

تدریس گرامر (Grammar Teaching)

در مبحث لایبراتور زبان و روشهای دیداری و شنیداری گفته شد که در این روشها تدریس گرامر و تمرینهای نوشتنی اهمیت کمتری پیدا می‌کند و برعکس، صحبت کردن و شنیدن (شنیدن - تکرار و پاسخ) اهمیت بیشتر و بالاتری را داراست. لیکن بایستی متذکر گردید که فراگرفتن یک زبان منحصرأ برای صحبت کردن و مکالمه کافی نیست و چون اغلب، زبانی که در کوچه و بازار صحبت می‌شود مملو از غلط‌های زیاد و بی‌شمار است، بنابراین فراگرفتن زبان به کمک گرامر و قواعد آن امری ضروری و لازم به نظر می‌رسد.

تدریس گرامر برای دانش آموزان مبتدی زبان انگلیسی

بهرتر این است که کودکان و دانش آموزان مبتدی را پس از تقریباً چهار ساعت درس دیداری و شنیداری به قواعد و طرز ساختمان جمله‌های ساده آشنا ساخت. بعضی روانشناسان براین عقیده‌اند که رنگهای مختلف در یادگیری کودک بسیار مؤثر هستند. برای این که عملاً دانش آموزان را در تدریس گرامر وارد نمود، بهتر است که یکی از دانش آموزان کنار تخته سیاه بیاید و معلم از او بخواهد که نام یکی از همشاگردان خود را روی تخته بنویسد، سپس معلم از شاگرد بخواهد که مطالبی درباره آن به صورت جملات ساده بگوید، و آنچه را دانش آموزان می‌گویند با رنگ دیگری در کنار نام مربوطه بنویسند.

مثلاً:

Ali / is in the class.

Mehri / is reading a book.

Nasser / has a small dog.

در اینجا معلم با توضیحاتی که درباره فاعل جمله‌ها یعنی، Ali - Mehri - Nasser خواهد داد، آنها را از قسمت دیگر جمله‌ها که خبر جمله هستند جدا می‌سازد (می‌توان این دو قسمت جمله را با دو رنگ مختلف نمایش داد، مثلاً مبتدا یا فاعل را با زرد و خبر را قرمز) و به همین ترتیب با نوشتن جمله‌های دیگری می‌توان انواع مختلف فاعل و مفعول و فعل و حرف اضافه و غیره را به دانش آموزان نشان داد.

امروزه در اغلب کشورهای، جمله و ساختار آن را به کمک ترسیم یک دیاگرام درخت (Tree) نمایش می‌دهند که شاگردان با دیدار مستقیم و ترسیم شاخه‌های آن به آسانی انواع جمله‌ها را می‌شناسند و تجزیه و تحلیل می‌کنند.

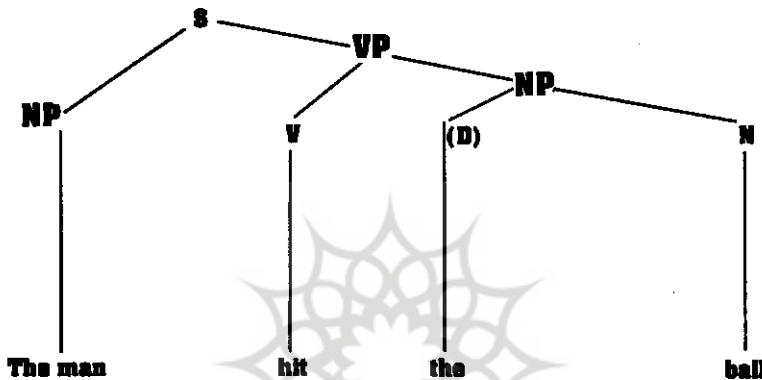
مثلاً در جمله The man hit the ball می‌توان این جمله را به دو قسمت مبتدا و خبر تقسیم کنیم The man مبتدای جمله hit the ball خبر آن است.

مبتدای جمله از دو کلمه و خبر جمله از سه کلمه تشکیل یافته است که می توان آن را چنین نمایش داد:

The man / hit the ball

1 2 1 2 3

اکنون برای نمایش ساختار این جمله از یک دیاگرام درخت استفاده می شود:

در طرف چپ Nominal group و در طرف راست Verbal group قرار می گیرد گروه اسمی از یک حرف تعریف (the) و یک اسم (man) و گروه فعلی از یک فعل (hit) و یک حرف تعریف و یک اسم (ball) تشکیل شده است که می توان آن را به طور ساده تر و فرمول زیر نشان داد:

$D + N1 \rightarrow V + [D + N2]$

علامت \rightarrow نمایشگر دوباره نوشتن اجزاء جمله است و به این طریق به طور ساده انواع جمله را می توان به شاگردان نشان داد.

پی نوشت‌ها

۱- فرنه **Frienet** در کتاب روانشناسی حسی خود، این ایده روسو **Rousseau** را کاملاً مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و می‌گوید «کودک در دامان طبیعت می‌تواند روز و شب، آفتاب و باران، آب و آتش را بخوبی بشناسد. با دشمنی برخی از جانوران وحشی و رشد و نمو دسته‌ای از گیاهان و گل‌ها و تغییرات منظم چهار فصل سال آشنائی حاصل نماید. در بیابان و دشت پر از برف عملاً با ماهیت برف و واکنشی که باید در برابر آن‌بوه متراکم برقی که در هنگام راه رفتن، در مسیرش قرار گرفته نشان دهد، تجربه کسب نماید و این شناخت را تا پایان زندگی در خاطرش حفظ خواهد نمود».

۲- در روش‌های جدید آموزش و پرورش، بازی در بهتر نمودن نیروی درک دانش‌آموزان در کلاس درس نقش با ارزشی را بازی می‌نماید. اختلاط بازی و کار در نظام آموزش و پرورش مدرن جزو اصول اساسی و مهم قرار گرفته است. معلم در کلاس به هر وسیله ممکن بایستی علاقه و شوق شاگردان را برانگیزد و تدریس خود را با گونه‌ای بازی درآمیزد که سبب تسریع فهم و ادراک بهتر دانش‌آموزان خواهد گردید.

ژان شاتو **Jean chateau** روانشناس و مربی تربیتی کشور فرانسه این ایده ه گروس **Gross** و ژان پیاژه **Jean piaget** را که بازی بر انرژی و نیروی ذهنی کودک می‌افزاید مورد تأیید قرار می‌دهد.

رجوع شود به کتاب **jeus de l'enfant** نوشته ژان پیاژه چاپ **Denoe - paris** صفحه 264

۳- رجوع شود به کتاب **Aspects of the theory of Syntax**, M. I. T press تألیف ن. چامسکی زبانشناس آمریکائی **page: 4@48**.

۴- تقلید کودکان از کارهای بزرگسالان گونه‌ای بازی محسوب می‌شود کودک با تقلید از بزرگسالان شخصیت خود را پی‌ریزی می‌کند. کودکان در بازی‌های خود بطور تصویری نقش‌های متفاوتی را بازی می‌کنند مثلاً سه چرخه خود را بجای یک خودرو سریع‌السیر و یا قطعه‌ای چوب را بجای اسبی تندرو و هفت تیر پلاستیکی را بجای شش‌لرل واقعی می‌انگارند و ساعت‌ها خود را با آن‌ها سرگرم می‌دارند.

رجوع شود به کتاب: «**Psychologie et pedagogie**»

تألیف: **Jean Piaget**

شانشاه آزاد با نقاشی دلخواه کودکان که بر روی تابلوهائی که در گوشه و کنار مدرسه قرار داده شده وسیله دیگری است که به مربیان و روان‌درمانان مدرسه کمک خواهد کرد تا در احوال شاگردان سرخورده و روانی، آسان‌تر و بهتر مطالعه نمایند. این مربیان و روان‌درمانان بطور غیرمستقیم یعنی به روشی که دانش‌آموزان بیمار متوجه امر نگردند از دور آن‌ها را تحت نظر می‌گیرند و در لحظات ویژه که شاگرد تمایل به نقاشی نمودن می‌نماید کار او را مورد مطالعه قرار می‌دهند، در این مواقع است که کودک ناراحتی و عقده‌های درونی را بطریقی در نقاشی خود منعکس می‌نماید.

رجوع شود به مقالات دکتر ژان اوری **Jean Ourey** درباره جنبه درمانی پداگوزی فرنه. آوریل ۱۹۶۷ در کنگره روانشناسان کشور فرانسه.

۶- در روش‌های گرامری یا قدیمی، معلم زبان روی گرامر و نوشتن و ترجمه جملات اهمیت زیاد قائل می‌گردد و به مکالمه و گفتگو و یا **oral language** اهمیت نمی‌دهد. گرامر بعنوان اصل مهم روش تدریس به حساب می‌آید و تمرین‌های مختلفی که بصورت نوشتاری انجام می‌گیرد دانش‌آموزان را از مکالمه و تمرین آوایی و فونتیکی باز می‌دارد.

۷- ن. چامسکی **N. chomsky** زبانشناس آمریکایی با این فرضیه رفتارگرایان سخت مخالفت نموده و آن را درباره انسان قابل اجرا نمی‌داند چون معتقد است که اصولاً کودک بطور ذاتی و طبیعی دارای قریحه‌ای است که می‌تواند زبان مادری خود را بدون زحمت حفظ کردن و ازگان فرا گیرد و نمی‌توان او را با موش یا کبوتر مقایسه نمود و دلیل وی این است که کودک کانا که از انجام کارهای معمولی و پیش‌پا افتاده فکری عاجز است خیلی ساده زبان مادری خود را فرامی‌گیرد. چامسکی ریشه تمام زبان‌های جهان را تقریباً با یکدیگر برابر می‌داند.

۸- رجوع شود به کتاب «استفاده از فیلم‌های صامت برای تدریس زبان‌های زنده به کودکان».

Utilisation des films fixes pour l'enseignement des Langues Vivantes aux enfants

تألیف سی - مالاندن C - malandain روانشناس فرانسوی.

چاپ Didier, paris

سال انتشار. 1966

۹- رجوع شود به کتاب *pédagogie de L'anglais, pédagogies pour notre Temps* تألیف: موريس آنتیه Maurice

Antier، دنيس جيرارد Denis Girard و جerald هاردن Gerard Hardin چاپ ClassiNue پاریس ۱۹۸۷، صفحه ۶۲ و ۶۳

Hachtte

۱۰- رجوع شود به کتاب *Traité de psychologie Expérimentale VIII*

از انتشارات *Langage, Communication et Decision*

مؤلفین François Bresson, François Jodelet et Gaston Mialaret

Sous la direction de paul Fraise et Jean piaget.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سایر منابع مورد استفاده در این مقاله:

11- J - Guenot,

"Le magnétophone et son utilisation dans une classe, Bourllier, France. 1986.

12- "Skinner, "The Technology of Teaching", Appelon Century Crafts, 1978.

13- Decote G. :Vers l'enseignemen programmé", Paris, Gauthier, V. 1976.

14- J` Chateau, Le Jeu de l'enfant, après 3 ans, sa nature sa discipline.

Introduction à la pédagogie. Libraire philosophique J.Vrin 1984.

15- Conditionment, France University, Collection Fraisse, 1987 - P.3-4.

16- Skinner, L'analyse experimental, translator Richelle, Bruxel, P.35-36.

17- Les Langues Modernes, Magazine, Language teachers association, 1985,

p.3.

18- Malaudain, Paris, 1966, P.144.

